

POSTANOWIENIE

Dnia 9 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Maciej Pacuda

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania E. G., D. G. i K. G. następców prawnych E. G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w N. S.
o rekompensatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 9 marca 2022 r.,
zażalenia odwołujących się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 18 listopada 2021 r., sygn. akt III AUa (...),

1. oddala zażalenie,

2. nie obciąża odwołujących się kosztami pełnomocnika organu rentowego w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

W postanowieniu z dnia 18 listopada 2021 r., sygn. akt III WSC U (...) (III AUa (...)), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z odwołania E. G., D. G. i K. G., następców prawnych E. G., przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w N. – w pkt 1. ustalił wartość kasacyjnego zaskarżenia na kwotę 9.669 zł, a w pkt 2. odrzucił skargę kasacyjną odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 11 czerwca 2021 r., sygn. akt. III AUa (...).

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wskazał, że wyrokiem z dnia 11 czerwca 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację E. G., D. G. i K. G., następców

prawnych E. G., wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego, w którym oddalono odwołanie E. G. od decyzji organu rentowego odmawiającej naliczenia emerytury z rekompensatą z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury.

W skardze kasacyjnej odwołujących się od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wskazano wartość przedmiotu zaskarżenia w kwocie 42.702 zł, naliczoną jako kwota wzrostu kapitału początkowego. Organ rentowy wykonując postanowienie w przedmiocie sprawdzenia wartości przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia podał, że różnica w wysokości emerytury za okres jednego roku pomiędzy emeryturą z rekompensatą i bez rekompensaty wynosi 9.669 zł. Strona skarżąca w określonym terminie nie zajęła stanowiska w przedmiocie wskazanej wartości oraz przedstawionych wyliczeń.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że skarga kasacyjna jako niedopuszczalna podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. Przedmiot sporu w niniejszej sprawie dotyczył wysokości emerytury – odwołujący się miał ustalone prawo do emerytury, a występując o przyznanie prawa do rekompensaty żądał przeliczenia tego świadczenia z uwzględnieniem „rzeczonego wzrostu”. Świadczenie do rekompensaty z tytułu niemożności nabycia prawa do emerytury wcześniejszej lub w obniżonym wieku, nie ma samodzielnego charakteru. Spór w takiej sytuacji dotyczy zwiększenia emerytury o kwotę wynikającą z doliczenia rekompensaty. Sąd Apelacyjny stwierdził, że przedstawiony sposób wyliczenia wskazanej kwoty wartości przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia oparty o wzrost kapitału z oderwaniem od reguł z art. 22 k.p.c. uzasadniał i nakładał obowiązek jej sprawdzenia. Wskazanie w postępowaniu instancyjnym wartości przedmiotu zaskarżenia nie jest wiążące dla sądu w postępowaniu kasacyjnym. Sąd drugiej instancji w ramach badania warunków formalnych skargi kasacyjnej jest bowiem uprawniony i zobowiązany do sprawdzenia, czy podana w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia jest zgodna z zasadami jej ustalania zawartymi w art. 19 do art. 24 k.p.c. Według Sądu Apelacyjnego dokonane przez organ rentowy, w ramach sprawdzenia wyliczenia, nie były kwestionowane. Skarżący nie zakwestionował przedstawionych wyliczeń, tak kwoty wzrostu kapitału początkowego, jak i kwoty różnicy za okres roczny pomiędzy emeryturą wyliczoną z rekompensatą oraz bez rekompensaty. Sąd Apelacyjny powołał się na stanowisko

wyrażone w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, że nie ma podstaw do warunkowania dopuszczalności skargi kasacyjnej w oparciu o kryterium wartości rekompensaty, gdyż wartość ta nie ma samodzielnego znaczenia. Sprawa o rekompensatę nie jest bowiem sprawą o kapitał początkowy, lecz o wysokość emerytury, co uzasadnia stwierdzenie, że wartość przedmiotu zaskarżenia wyraża kwota będąca dwunastokrotnością różnicy wysokości emerytury obliczonej z rekompensatą oraz bez rekompensaty. Uwzględniając powyższe, Sąd Apelacyjny przyjął, że wartość przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia w niniejszej sprawie wynosi 9.669 zł. W konsekwencji wartość przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia jest wartością niższą niż próg kasacyjności wskazany w art. 398² § 1 k.p.c., co powoduje niedopuszczalność skargi kasacyjnej.

Powyższe postanowienie Sądu Apelacyjnego strona odwołująca się zaskarżyła zażaleniem, zarzucając naruszenie: a) art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych, polegające na jego błędnej wykładni i przyjęciu że wartość rekompensaty obliczona na podstawie w/w przepisu, mimo że przekracza próg kasacyjny w sprawie, to nie daje podstawy do twierdzenia, że może stanowić wartość przedmiotu zaskarżenia; b) art. 398² § 1 k.p.c. przez uznanie, że w niniejszej sprawie skarga kasacyjna jest niedopuszczalna ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia w sytuacji, kiedy rekompensata nie jest świadczeniem występującym samodzielnie, stanowi dodatek do ustalonego kapitału początkowego, podczas gdy nawet uwzględniając wartości przyjęte przez Sąd Apelacyjny w (...) w skarżonym orzeczeniu wartość przedmiotu zaskarżenia wskazana w skardze może wynosić co najmniej 39.682,35 zł, a nie kwotę 9.668,90 zł w sytuacji, gdy Sąd nie kwestionował samego sposobu wyliczenia wartości na zasadzie art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych, gdzie Sąd wskazywał, że uwzględnić należało dodatek do kapitału początkowego wyliczony w sposób wskazany w art. 22 w/w ustawy; c) art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 22 k.p.c. przez przyjęcie, że w niniejszej sprawie przedmiotem sporu jest konkretne roszczenie pieniężne w sytuacji, kiedy przedmiotem sporu, która stała się podstawą skargi kasacyjnej była sama zasada, czy skarżącemu przysługuje prawo do rekompensaty pieniężnej z tytułu pracy w warunkach szczególnych, podczas gdy rozpatrywana sprawa mieści się w kategorii spraw o przyznanie emerytury

niezależnie od wartości przedmiotu sporu; d) błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że wartość przedmiotu zaskarżenia to kwota 9.668,90 zł, jak również, że skarżący w określonym terminie nie ustosunkował się do zobowiązania Sądu, podczas gdy zobowiązanie pełnomocnik otrzymał w dniu 3.11.2021 r., a termin 14 dniowy upływał w dniu 17.11.2021 r., gdzie w tym dniu zostało wysłane pismo procesowe, a Sąd wydał skarżone orzeczenie w dniu 18.11.2021 r., bez zweryfikowania, czy termin faktycznie upłynął.

Skarżący wniesli o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego, a także - na zasadzie art. 380 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. - o poddanie kontroli orzeczenia w zakresie ustalenia przez Sąd Apelacyjny w (...) wartości przedmiotu zaskarżenia, jak również o zasądzenie na rzecz pełnomocnika skarżącego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na zażalenie organ rentowy wniosł o oddalenie zażalenia oraz o zasądzenie na rzecz ZUS Oddział w N. zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym według norm przepisanych wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy doprecyzować, że 12 lipca 2019 r. E. G., urodzony 11 sierpnia 1954 r., złożył w ZUS wniosek o emeryturę oraz wniosek o przyznanie rekompensaty z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury. W decyzji z dnia 23 sierpnia 2019 r. ZUS przyznał mu prawo do emerytury od dnia 11 sierpnia 2019 r., a w dniu 26 września 2019 r. wydał dwie decyzje; w pierwszej dokonał przeliczenia wysokości emerytury i podjął jej wypłatę, z wyrównaniem od 11 sierpnia 2019 r., a w drugiej decyzji odmówił prawa do rekompensaty z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach, gdyż wnioskodawca nie udowodnił piętnastu lat pracy w szczególnych warunkach. E. G., reprezentowany przez adwokata, 7 listopada 2019 r. wniosł odwołanie od tej ostatniej decyzji, domagając się przyznania prawa do

rekompensaty. W wyroku z dnia 30 września 2020 r. Sąd Okręgowy w P. oddalił odwołanie.

E. G. zmarł 14 października 2020 r. W dniu 10 grudnia 2020 r. pełnomocnik żony i dzieci zmarłego wniósł apelację, domagając się przyznania E. G. prawa do rekompensaty na podstawie art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację E. G., D. G. i K. G., następców prawnych E. G., wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego, w uzasadnieniu wyroku wskazując, że E. G. udowodnił tylko 14 lat 1 miesiąc i 18 dni pracy w szczególnych warunkach, zamiast wymaganych 15 lat, dlatego nie nabył prawa do rekompensaty.

Analizując problem śmierci ubezpieczonego w toku postępowania i jej prawnych konsekwencji, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w sprawach związanych z prawami nieprzechodzącymi na następców prawnych, tj. przede wszystkim z prawami osobistymi, sąd - w razie śmierci strony - winien postępowanie umorzyć na podstawie art. 355 k.p.c., jako że wydanie orzeczenia w tym przypadku będzie bezprzedmiotowe (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 1985 r., III CZP 16/85, OSNCP 1985, nr 12, poz. 195; postanowienie z dnia 14 listopada 2000 r., I CZ 65/00 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2011 r., II PK 63/11). Zatem, zawieszenie postępowania w razie śmierci strony - na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. - wchodzi w grę tylko w sytuacjach, gdy istnieje możliwość podjęcia postępowania z udziałem następców prawnych zmarłego lub z udziałem kuratora spadku - na podstawie art. 180 pkt 1 k.p.c.

Zgodnie z art. 922 § 1 k.c. prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi niniejszej. Wprawdzie z treści tego przepisu nie wynika to *expressis verbis*, jednak zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie przyjmuje się jako niebudzące wątpliwości, że dziedziczeniu podlegają jedynie prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym. Dziedziczenie nie obejmuje więc praw i obowiązków publicznoprawnych, które dla przejścia na inne podmioty wymagają wyraźnej podstawy ustawowej we właściwych sobie gałęziach prawa. Ich przejście, o ile ono następuje, nie jest objęte pojęciem dziedziczenia. Nie są one także składnikiem spadku. W drodze dziedziczenia nie przechodzą więc na inne podmioty uprawnienia i obowiązki, które wynikały dla spadkodawcy z innych stosunków niż

cywilnoprawne. Jest to całkowicie niezależne od tego, czy dana gałąź prawa przyjmuje ich wygaszanie w chwili śmierci, czy też nie (por. Witold Borysiak. Dziedziczenie. Konstrukcja prawna i ochrona, LexisNexis 2013 i powołana tam literatura, a także uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2002 r., III CZP 14/02, OSNC 2002 nr 12, poz. 148).

W judykaturze Sądu Najwyższego prezentowane było stanowisko, że prawa do renty lub emerytury, zawarte w ustawie z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie są ani dziedziczne, ani zbywalne; w związku z czym nie ma możliwości ich przejścia na inne osoby. Również prawa dotyczące ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym oraz ustalenie podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia w decyzji „wymiarowej”, skierowanej do płatnika składek (pracodawcy, zleceniodawcy) nie są dziedziczne ani zbywalne, w związku z czym nie ma możliwości ich przejścia na inne osoby (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 listopada 2001 r., P 2/01, OTK 2001, nr 8, poz. 249; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2016 r., I UZ 42/15, OSNP 2017 nr 10, poz. 139 i przywołane w nim orzecznictwo).

Niewątpliwie odmienne zasady dotyczą środków zewidencjonowanych na subkoncie w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych - art. 40e ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423 ze zm.).

Lex specialis stanowi art. 136 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504; dalej również jako ustawa emerytalna), który reguluje wypłatę niezrealizowanych świadczeń określonych tą ustawą, a także prawo do udziału w dalszym prowadzeniu postępowania o świadczenia, nieukończonego wskutek śmierci osoby, która o te świadczenia wystąpiła. Drugim przepisem szczególnym jest art. 18 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych. (W razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się małżonkowi, dzieciom, z którymi prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, a w przypadku ich braku - małżonkowi i dzieciom, z którymi osoba ta nie prowadziła wspólnego gospodarstwa

domowego, a w razie ich braku - innym członkom rodziny uprawnionym do renty rodzinnej lub na których utrzymaniu pozostawała ta osoba. Osoby wymienione w ust. 2 mają prawo do udziału w dalszym prowadzeniu postępowania o świadczenia nieukończonego wskutek śmierci osoby, która o te świadczenia wystąpiła).

Rekompensata określona w art. 2 pkt 5, art. 21 - 23 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924) nie jest świadczeniem „określonym ustawą” z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tak więc odnośnie do samej rekompensaty nie można byłoby zastosować art. 136 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej.

Ad casum profesjonalny pełnomocnik wnioskodawcy nie odwołał się od decyzji ZUS ustalającej wysokość emerytury (wynikającej z ustawy emerytalnej), nie domagał się przyznania prawa do emerytury obliczonej z uwzględnieniem rekompensaty, a wyroki Sądów obu instancji dotyczyły wyłącznie prawa do rekompensaty. Również z uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) nie wynika, aby przedmiotem rozpoznania była sprawa o wypłatę niezrealizowanego świadczenia (*nota bene* termin na zgłoszenie takiego wniosku wynosi 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, której świadczenia przysługiwały).

W ocenie Sądu Najwyższego rozpoznającego niniejsze zażalenie, kontrowersje wywołuje kwestia, czy art. 18 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych obejmował rekompensatę jako *sui generis* świadczenie przewidziane w tej ustawie, umożliwiające małżonkowi i dzieciom dalszy udział w postępowaniu sądowym po śmierci wnioskodawcy. Z art. 18 ust. 3 tej ustawy wynika, że osobom uprawnionym do otrzymania świadczenia należnego zmarłemu wnioskodawcy (a więc emerytury pomostowej, renty rodzinnej, dodatku dla sierot zupełnych, dodatku pielęgnacyjnego i zasiłku pogrzebowego) przysługuje prawo do udziału w postępowaniu o te świadczenia, jeśli prowadzone w tym zakresie postępowanie nie zakończyło się do dnia śmierci wnioskodawcy. Zdaniem Sądu Najwyższego wyeksponować należy zawarte art. 18 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych określenie „świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się...”, co eliminuje z grona świadczeń rekompensatę, która nie ma charakteru ani samodzielnego, ani ściśle pieniężnego, więc nie można jej wypłacić (o czym szerzej – w dalszej części uzasadnienia). Wykładnia językowa i systemowa prowadzą więc do konkluzji, że

żona i dzieci zmarłego ubezpieczonego nie mają w takiej sytuacji prawa do dalszego prowadzenia postępowania sądowego dotyczącego wyłącznie rekompensaty.

Wprawdzie umożliwienie członkom rodziny zmarłego wnioskodawcy kontynuowanie procesu wyłącznie o prawo do rekompensaty mogłoby uprościć i przyspieszyć ustalenie wysokości ewentualnej renty rodzinnej, jednak odmienne stanowisko nie zamykałoby osobom uprawnionym (następcom prawnym) drogi do ustalenia adekwatnej wysokości takiej renty (art. 65 ust. 1 i 2 oraz art. 73 ust. 2 ustawy emerytalnej).

W kontekście powyższych konstatacji należy wskazać, że zgodnie z art. 23 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych - ustalenie rekompensaty następuje na wniosek ubezpieczonego o emeryturę. Rekompensata przyznawana jest w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w przepisach art. 173 i art. 174 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabędą prawa do emerytury pomostowej. Warunki jej przyznania precyzuje art. 21 ustawy, który stanowi, że rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy emerytalnej wynoszący co najmniej 15 lat. Jednocześnie rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalnej. W celu ustalenia prawa do rekompensaty konieczne jest wykazanie, że ubezpieczony posiada 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach, przy jednoczesnym braku możliwości uzyskania prawa do emerytury pomostowej lub prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na skutek zmiany stanu prawnego wprowadzonego ustawą o emeryturach pomostowych.

Kapitał początkowy, do którego odsyła art. 23 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych, wprowadzony został ustawą emerytalną i jest związany z odmiennymi od dotychczasowych zasadami ustalania emerytury, którą obecnie

oblicza się, biorąc pod uwagę sumę składek zgromadzonych na indywidualnym koncie emerytalnym ubezpieczonego w całym okresie ubezpieczenia (art. 25 ust. 1). Zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy emerytalnej dla osób objętych nowymi zasadami obliczania emerytur, które podlegały ubezpieczeniu przed wejściem w życie ustawy (a więc w okresie kiedy nie było jeszcze obowiązku ewidencjonowania składek na indywidualnych kontach), ustala się kapitał początkowy. Kapitał ten oblicza się według zasad określonych w art. 174 ustawy emerytalnej (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2013 r., II UZP 7/13, OSNP 2014 nr 4, poz. 57, wyrok Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 22 sierpnia 2018 r., III UK 119/17, Legalis nr 1823843).

Rekompensata nie stanowi samodzielnego świadczenia; jej wysokość – w myśl art. 22 ustawy o emeryturach pomostowych - jest ściśle uzależniona od wysokości kapitału początkowego danej osoby (wnioskodawcy); ma więc charakter zindywidualizowany. Rekompensata (ustalana wedle określonego algorytmu) to dodatek zwiększający kapitał początkowy i w konsekwencji - emeryturę. Podobnie jak kapitał początkowy ma charakter „abstrakcyjny” do dnia przyznania prawa do emerytury; dopiero wtedy nabiera charakteru ściśle majątkowego, umożliwiającego ocenę, w jakiej wysokości zwiększyła emeryturę. Warunek sformułowany w art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych należy rozumieć w taki sposób, że rekompensata jest adresowana wyłącznie do ubezpieczonych objętych systemem emerytalnym zdefiniowanej składki, którzy przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego nie nabyli prawa do emerytury z FUS obliczanej według formuły zdefiniowanego świadczenia.

Mając powyższe konstatacje na względzie należało uznać, że żona i dzieci zmarłego ubezpieczonego nie były uprawnione do dalszego prowadzenia postępowania sądowego dotyczącego wyłącznie rekompensaty, co odnosiło się również do wniesienia apelacji, jak i skargi kasacyjnej. W sprawie dotyczącej wyłącznie rekompensaty celowe było zastosowanie uniwersalnej zasady, przedstawionej między innymi w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2018 r., II UZ 8/18, Legalis nr 1820027, w myśl której, gdy w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych strona umiera w trakcie postępowania apelacyjnego, nie ma podstaw do uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji, ani

decyzji pozwanego; przy braku następstwa prawnego postępowanie ulega umorzeniu, a prawomocne staje się orzeczenie sądu pierwszej instancji - art. 182 § 3 k.p.c.

Niezależnie od tego, w ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego, prawo do rekompensaty może być przyznane najwcześniej z dniem przyznania prawa do emerytury, co przemawia za obliczaniem wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie o rekompensatę jako różnicy w wysokości emerytury. Podobnie w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2022 r., I UZ 19/21, Legalis nr 2653874, wyrażono pogląd, że sprawa o rekompensatę nie jest sprawą o kapitał początkowy, tylko o "odszkodowanie" zwiększające wysokość emerytury ze względu na wartość liczoną podobnie do kapitału początkowego. Uprawnia to do stwierdzenia, że spór w sprawie o rekompensatę sprowadza się w istocie do zwiększenia emerytury z tytułu prawa do rekompensaty, dotyczy zatem wysokości emerytury, a nie prawa do emerytury.

Powiązanie prawa do rekompensaty z prawem do emerytury powoduje, że podobnie jak w sprawie o wysokość emerytury wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie o rekompensatę należy obliczyć jako różnicę między emeryturą z rekompensatą a emeryturą bez rekompensaty. Podobnie w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, OSNP 2020 nr 2, poz. 21, zajęto stanowisko, że skarga w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach jest dopuszczalna, jeżeli dwunastokrotność różnicy wysokości emerytury obliczonej z rekompensatą oraz bez rekompensaty przekracza kwotę 10.000 zł (art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 21 i n. ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych).

Ponieważ przedmiotem sporu sądowego w sprawie objętej zażaleniem nie było prawo do emerytury, tylko prawo do rekompensaty wpływające na wysokość emerytury, to o zaskarżeniu skargą kasacyjną decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia obliczona na podstawie art. 22 k.p.c. Stanowi ona różnicę między wysokością świadczenia wypłacanego przez organ rentowy a wysokością świadczenia żądanego przez ubezpieczonego. W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2021 r., I UZ 22/20, Legalis nr 2528913, zajęto

stanowisko, że jeżeli decyzja organu rentowego dotyczy wysokości (przeliczenia) emerytury „na bieżąco” (czyli na przyszłość), wartość przedmiotu sporu i zaskarżenia określa się z uwzględnieniem art. 22 k.p.c., zgodnie z którym w sprawach o prawo do świadczeń powtarzających się wartość przedmiotu sporu stanowi suma świadczeń za jeden rok. Wartość ta w przypadku spraw o przeliczenie wysokości emerytury nie rośnie w czasie w związku z trwaniem postępowania sądowego, ponieważ zaskarżona do sądu ubezpieczeń społecznych decyzja organu rentowego dotyczy stanu rzeczy (stanu prawnego i faktycznego) na datę jej wydania, nie obejmuje zatem kolejnych lat trwania postępowania sądowego.

Sprawa o rekompensatę, jak również sprawa o ustalenie kapitału początkowego zwiększonego przez doliczenie rekompensaty, nie jest sprawą o przyznanie lub o wstrzymanie emerytury, ani sprawą o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego; sprawy o rekompensatę nie zostały wymienione wśród spraw, w których skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.). Sprawy te mają wymiar majątkowy, w związku z czym zgodnie z art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. skarga kasacyjna przysługuje tylko wówczas, gdy wartość spornego prawa nie jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2016 r., II UZ 58/16, Legalis nr 1564984).

Ponieważ decyzja ZUS o odmowie przyznania prawa do rekompensaty została wydana w dniu 26 września 2019 r., celowe było obliczenie wartości przedmiotu zaskarżenia na wrzesień 2019 r. (co do zasady Sąd dokonuje oceny zaskarżonej decyzji według stanu rzeczy z daty jej wydania). Z wyliczenia ZUS, które nie zostało zakwestionowane w zażaleniu, wynika, że od 1 września 2019 r. emerytura obliczona z rekompensatą stanowi 4.023,33 zł, a wnioskodawca otrzymywał od tego dnia emeryturę w kwocie 3.233,88 zł; różnica wynosi więc 789,45 zł. W ujęciu rocznym (12 miesięcy) daje to różnicę w wysokości 9.473,40 zł, a więc niższą od limitu 10.000 zł.

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy uznał, że zażalenie nie było uzasadnione, dlatego na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 398² § 1 k.p.c., a co do kosztów pełnomocnika organu rentowego na podstawie art. 102 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

